

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เปรียบเทียบสารคดีชุดทางโทรทัศน์ เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี” นี้ เป็นการศึกษา ผู้ส่งสาร และ ตัวสาร ของสารคดี 2 ชุด คือ เย็นศิระเพราะพระบริบาล และ เจ้าแผ่นดิน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งจะเป็นการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) แถบวีดีทัศน์ และ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา

แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการศึกษาเปรียบเทียบครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ข้อมูลประเภทบุคคล คือผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก ของสารคดีทั้ง 2 ชุด แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

1.1 กลุ่มผู้ผลิตรายการ

สารคดีชุด เย็นศิระเพราะพระบริบาล

- รุ่งระวี มณีเปรม ผู้จัดการส่วนปฏิบัติการ บริษัท เดวา โปรดักชั่น จำกัด (สัมภาษณ์วันที่ 10 ธันวาคม 2539)

ผู้วิจัยรู้จักกับพนักงานบัญชีของบริษัท เดวา โปรดักชั่น จำกัด จึงขอให้ช่วยติดต่อคุณรุ่งระวี มณีเปรม เพื่อเข้าพบและสัมภาษณ์ ซึ่งได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับขั้นตอนการทำงานฝ่ายผลิต การติดต่อประสานงาน และอนุญาตให้สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายผลิต นอกจากนี้ คุณรุ่งระวี มณีเปรม เป็นบุตรของคุณมนัส มณีเปรม อนุกรรมการท่านหนึ่ง ในคณะอนุกรรมการจัดทำภาพยนตร์และภาพนิ่งเกี่ยวกับพระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจ ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำงานของคณะอนุกรรมการ การตรวจสอบขั้นตอนต่าง ๆ ของคณะอนุกรรมการ ฯ ซึ่งเครื่องมือในการเก็บข้อมูลครั้งนี้คือการบันทึกเทปการสัมภาษณ์

- พงษ์ศิริ อินทรราชย์ ผู้ประสานงาน บริษัท เดอะบิกดรีม จำกัด
(สัมภาษณ์วันที่ 10 ธันวาคม 2539)

ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์คุณพงษ์ศิริ อินทรราชย์ โดยบังเอิญ ในขณะที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทีมงานฝ่ายผลิตของเดวา โปรดักชั่น คุณพงษ์ศิริ ได้โทรศัพท์เข้ามาเพื่อติดตามผลการทำงานการผลิตสารคดีเย็นศิระเพราะพระบริบาล ผู้วิจัยจึงได้ติดต่อเพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ แต่เนื่องจากคุณพงษ์ศิริมีภารกิจมาก จึงได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เท่านั้น ซึ่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการประสานงานระหว่างคณะอนุกรรมการ ฯ กับเดวา โปรดักชั่น และหลังจากนั้น ผู้วิจัยได้มีโอกาสพบคุณพงษ์ศิริในที่ประชุมของคณะอนุกรรมการ ฯ ในขณะที่นำวิดิทัศน์ไปให้คณะอนุกรรมการ ฯ ตรวจสอบพิจารณา แต่ไม่ได้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงใช้การสังเกตเพื่อให้ทราบการนำเสนอวิดิทัศน์เพื่อตรวจสอบพิจารณา และผลของการตรวจแก้ไขก่อนนำไปเผยแพร่ ซึ่งเครื่องมือการเก็บข้อมูล คือ การจดบันทึกและการสังเกต

- ศาสตราจารย์ทองต่อ กล้วยไม้ ณ.อยุธยา รองประธานอนุกรรมการ
จัดทำภาพยนตร์และภาพนิ่งเกี่ยวกับพระราชประวัติและพระราช
กรณียกิจ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายก-
รัฐมนตรี (สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2539)

ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือจากคุณสุรีพร พุทธิสุวรรณ อนุกรรมการและเลขานุการ โดยแนะนำให้รู้จักอาจารย์ทองต่อ ในวันที่ท่านมาประชุมคณะอนุกรรมการ โดยท่านอนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสังเกตในระหว่างการประชุมพิจารณาบทและวิดิทัศน์สารคดี ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลการทำงานของคณะอนุกรรมการ นอกจากนี้อาจารย์ทองต่อยังให้โอกาสผู้วิจัยนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ที่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยได้ทราบข้อมูลเรื่องที่มาการกำหนดแนวคิด เหตุผลที่อาจารย์ต้องมารับหน้าที่ผู้เขียนบท การทำงานของอาจารย์เรื่องการเขียนบท รวมถึงการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการ ในฐานะที่อาจารย์ดำรงตำแหน่งรองประธานคณะอนุกรรมการ ซึ่งผู้วิจัยใช้การสังเกตและการบันทึกเทป รวมถึงรวบรวมเอกสารรายงานการประชุมเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

สารคดีชุด เจ้าแผ่นดิน

- อำไพวรรณ ลัดดากรพันธุ์ รองผู้อำนวยการฝ่ายสร้างสรรค์ บริษัท
พานอรามา ดออคิวเมนทารี จำกัด (สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2540)

ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากคุณปารวี ไพบูลย์ยิ่ง ซึ่งเป็นผู้ดูแลการผลิตสารคดี โดยได้ช่วยติดต่อเพื่อขอสัมภาษณ์คุณอำไพวรรณ ในฐานะที่เป็นผู้ควบคุมการผลิตสารคดีชุดนี้ ทั้งหมด ข้อมูลที่ได้รับจากคุณอำไพวรรณ ประกอบด้วยที่มาของแนวคิดในการผลิต การติดต่อกับผู้สนับสนุนการผลิต การประสานงานระหว่างคณะกรรมการ บทบาทของอนุกรรมการในการทำงาน ขั้นตอนการผลิต การตรวจสอบก่อนการเผยแพร่ โดยผู้วิจัยใช้การบันทึกเทปและการจดบันทึกในการเก็บข้อมูล

- ปารวี ไพบูลย์ยิ่ง ผู้ดูแลการผลิต บริษัท พาโนรามา ดอคคิว
เมนทารี จำกัด (สัมภาษณ์ 14 ธันวาคม 2539)

คุณปารวี เป็นน้องของเพื่อนผู้วิจัย จึงให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัย เป็นอย่างดี ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเกี่ยวกับการทำงานในขั้นตอนต่าง ๆ ของการผลิตรายการ ฎฎที่เป็นข้อห้ามของการผลิตรายการที่เกิดจากการตรวจพิจารณาของคณะกรรมการกทท.ของสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 โดยใช้การจดบันทึกในการเก็บข้อมูล

1.2 กลุ่มผู้สนับสนุนงบประมาณการผลิต

สารคดีชุด *เย็นศิระเพราะพระบริบาล*

- ชีระสิน อ่อนลมุน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ บริษัท การบินไทย จำกัด
(มหาชน) (สัมภาษณ์ 15 มีนาคม 2542)

ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากเพื่อนให้ติดต่อคุณชีระสิน เพื่อขอข้อมูลในการตัดสินใจเป็นผู้สนับสนุนการผลิตสารคดี และการเข้าไปมีบทบาทของผู้สนับสนุนการผลิต โดยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ และใช้การจดบันทึกเพื่อเก็บข้อมูล

สารคดีชุด *เจ้าแผ่นดิน*

- พจน์ ใจชาญสุขกิจ หัวหน้าทีมอาวุโส ทีมโครงการ 1
ฝ่ายส่งเสริมธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
(สัมภาษณ์ 26 กุมภาพันธ์ 2542)

ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนรุ่นพี่ที่ทำงานธนาคาร ที่เคยติดต่อกับคุณพจน์มาก่อน เป็นผู้สัมภาษณ์เพื่อทราบถึงเหตุผลในการตัดสินใจเป็นผู้สนับสนุนการผลิต

และผลของการสื่อสาร รวมถึงวิดิทัศน์สารคดีชุดเจ้าแผ่นดิน เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างความหมายของสารคดี

1.3 กลุ่มคณะอนุกรรมการ ฯ ซึ่งเป็นหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

สารคดีชุด *เย็นศิระเพราะพระบริบาล*

- สุรียพร พุทธิสุวรรณ อนุกรรมการและเลขานุการ คณะอนุกรรมการจัดทำภาพยนตร์และภาพนิ่งเกี่ยวกับพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (สัมภาษณ์ 3 ธันวาคม 2539)

ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาว่าอาจารย์จิรบุญย์ สาขาภาพยนตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เคยทำงานที่สำนักงานเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ผู้วิจัยจึงไปขอคำแนะนำจากอาจารย์จิรบุญย์ ซึ่งได้รับความช่วยเหลืออย่างมากให้ไปพบคุณสุรียพร ซึ่งเป็นอนุกรรมการและเลขานุการคณะอนุกรรมการ ฯ โดยได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของคณะอนุกรรมการด้านการตรวจสอบบทและวิดิทัศน์สารคดี การติดต่อผู้สนับสนุนการผลิต การติดต่อสถานีโทรทัศน์เพื่อขอเผยแพร่ ผลของการสื่อสารที่ผู้ส่งสารได้รับ ซึ่งใช้การบันทึกเทปและการจดบันทึกในการเก็บข้อมูล รวมถึงมอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงานการประชุม จดหมายติดต่อหน่วยงานต่าง ๆ บทและวิดิทัศน์สารคดี เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทีมงานฝ่ายต่าง ๆ ด้วย

2. ข้อมูลประเภทสารคดีชุดทางโทรทัศน์ (Content Analysis) คือบทโทรทัศน์และวิดิทัศน์ของสารคดีทั้ง 2 ชุด คือ เย็นศิระเพราะพระบริบาล และ เจ้าแผ่นดิน ซึ่งผู้วิจัยนำบทและวิดิทัศน์ของสารคดี มาจัดกลุ่มตามประเภทของเนื้อหา และนำวิดิทัศน์มาวิเคราะห์ว่ามีการใช้สิ่งใดในการสร้างความหมายของสารคดี

3. ข้อมูลประเภทเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ บทความ บทสัมภาษณ์ หนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผู้ส่งสารของสารคดีชุดทางโทรทัศน์เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ทั้ง 2 ชุด

เนื่องด้วยผู้ส่งสารบางท่าน อาทิ ผู้อำนวยการสำนักงานเอกลักษณ์ของชาติ เลขาธิการพระราชวัง ได้ให้สัมภาษณ์ในนิตยสารหลายฉบับถึงการทำงานที่เกี่ยวข้องกับงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี รวมถึงการเขียนบทความที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของ

พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติตั้งแต่อดีตในหน้าหนังสือพิมพ์ หนังสือ และนิตยสาร ผู้วิจัยจึงเก็บรวบรวมๆ มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้

เพื่อเข้าใจแนวคิดในการผลิต ขั้นตอนการผลิต การตรวจสอบก่อนการเผยแพร่ และวิธีการเผยแพร่สารคดีทั้ง 2 ชุดนี้ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) บุคคลผู้เป็นแหล่งข้อมูลหลัก (Key Person) ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการสารคดี ทั้ง 2 ชุด ซึ่งการเข้าไปติดต่อกันจะได้รับคำแนะนำให้ติดต่อผู้ให้ข้อมูลหลักคนอื่น ๆ ต่อไปในลักษณะที่เรียกว่า “ สโนว์บอล ” (Snow Ball) ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มผู้ผลิตรายการ ผู้สนับสนุนงบประมาณในการผลิต และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมตัวบท วิดีทัศน์สารคดี บทความในหนังสือพิมพ์ และนิตยสารที่นำเสนอเกี่ยวกับสารคดีที่อยู่ในขอบเขตของการวิจัย

วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตรายการ กลุ่มผู้สนับสนุนงบประมาณการผลิต และกลุ่มคณะกรรมการ ฯ ซึ่งเป็นหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมบทสารคดีและวีดิทัศน์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับผู้ส่งสาร จะนำมาศึกษาและวิเคราะห์กับแนวคิดเรื่อง “ องค์ประกอบของการสื่อสาร ” เพื่อทราบแนวคิดในการผลิต ขั้นตอนในการผลิต การพิจารณาสารคดีก่อนออกอากาศและวิธีการเผยแพร่สารคดีทั้ง 2 ชุดเปรียบเทียบกัน

สำหรับการวิเคราะห์เนื้อหาของสารคดีนั้น ผู้วิจัยจะนำบทสารคดี และวีดิทัศน์สารคดี มาวิเคราะห์กับแนวคิดเรื่อง “ สัญญวิทยา ” และอาศัยปัญหามาวิจัยมาเป็นขั้นตอนของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบว่าสารคดีชุดทางโทรทัศน์เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี มีแนวคิดในการผลิตแตกต่างกันอย่างไร
2. วิเคราะห์ว่าเนื้อหาที่นำเสนอของสารคดี มีความแตกต่างกันอย่างไร
3. ศึกษาว่า สารคดีทั้ง 2 ชุด มีขั้นตอนการผลิตที่แตกต่างกันอย่างไร
4. ศึกษาวิธีการตรวจสอบก่อนการเผยแพร่ และวิธีเผยแพร่ แตกต่างกันอย่างไร

ซึ่งการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดในการผลิต ขั้นตอนการผลิต วิธีการตรวจสอบ ก่อนการเผยแพร่ และวิธีการเผยแพร่ จะใช้แนวคิดเรื่ององค์ประกอบของการสื่อสาร ส่วน เนื้อหาของสารคดีนั้น จะใช้แนวคิด " สัญญวิทยา " เป็นกรอบในการวิเคราะห์

การนำเสนอข้อมูล

ในการวิจัย " การวิเคราะห์เปรียบเทียบสารคดีชุดทางโทรทัศน์เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี " จะนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ แล้วจึงอภิปรายสรุปผลพร้อมกับข้อเสนอแนะ โดยจัดแบ่งเนื้อหาและลักษณะการสร้างความหมายจากบทและ วิดีทัศน์สารคดี เพื่อหาสัญญาณ (Sign) รหัส (Code) อุปมา และอุปลักษณ์ และสรุปผลเพื่อนำเสนอเปรียบเทียบผลการวิจัยต่อไป

เมื่อผู้วิจัยสนใจศึกษาสารคดีที่เผยแพร่เนื่องในปีฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี เป็นช่วงที่ทีมงานผู้ผลิตสารคดีทั้ง 2 ชุด ทำงานไปจนเกือบจะเสร็จสิ้น ผู้วิจัยเป็นเพียงผู้มี ประสพการณ์ในการผลิตสารคดีทางโทรทัศน์ แต่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตสารคดี จึงเป็นการติดตามเพื่อไปขอข้อมูลย้อนหลัง จึงเป็นการยากที่จะได้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง และไม่ครบสมบูรณ์ การทำวิจัยที่ไม่ได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จึงเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การศึกษาไม่เป็นไปตามความต้องการ